

ELMAR ETVERK

Elmar Etverk sündis 23. juulil 1899. a. Virumaal Vihula vallas Salatse külas Madi talus. Alghariduse sai ta Vihula ministeeriumikoolis, keskkariduse aga 1920. a. Viru maakonna Rakvere reaalgümnaasiumis. Peale kooli lõpetamist töötas E. Etverk Vihulas algkooliõpetajana.

1922. a. astus ta Tartu Ülikooli ja lõpetas matemaatikaloositudusaduskonna 1928. a.

Aastail 1926—1941 töötas E. Etverk õpetajana Tallinna gümnaasiumis ja õpetajate seminaris, oli haridusministeeriumi koolide peainspektor ja Westholmi eragümnaasiumi direktor. Peale sõda töötas ta õppejõuna Tartu Riiklikus Ülikoolis ja Tallinna Pedagoogilises Instituudis, pikemat aega (1960—68) aga Tallinna Polütehnilise Instituudis. Seal läks ta dotsendina pensionile, ent jätkas õpikute kirjutamist.

E. Etvergil on suuri teeneid koolimatemaatika ja matemaatika õpetamise meetodika arendamisel. 1930. aastatel tegeles ta töövihikute koostamisega. Tema peamiseks huvialaks oli geomeetria õpetamine koolis. E. Etverk kirjutas geomeetria õpikuid 1936—1948. Peale sõda tõlkis ta D. Perepjolkini „Elementargeomeetria kursuse“ 1. ja 2. osa ning koos A. Vihmaniga V. Bradise matemaatika õpetamise meetodika käsiraamatu.

Väljapaistev matemaatikapedagoog ja koolirahmatute autor Arnold Vihman sündis 23. märtsil 1899. a. Virumaal Rakla külas. A. Vihmani vanemad olid põllupidajad.

1957. a. sai E. Etvergist haridusministeeriumi matemaatika alnekomisjoni esimees. Ta avaldas „Nõukogude Õpetaja“ programmilise artikli „Matemaatika õpetamine nõuab ümberkorraldamist“. Suuresti tema teeneks on tollase koolimatemaatika kitsaskohtade kõrvaldamine ning uute programmide ja õpikute kehtestamine.

E. Etverk on koostanud ligikaudu 70 töövihikut, 20 õpikut, 10 meetodikaalast artiklit, 5 tõlkeõpikut. Kõrgemale koolile on ta kirjutanud brošüürid „Piirväärtus ja pidevus“, „Read“, „Vektorarvutus ja ruumi analüütiline geomeetria“ (1974. a.).

E. Etvergi 70. sünnipäeval kirjutasid A. Humal ja teised kolleegid TPI-st temast järgmist: „Oma pooleajandilise tegevuse vältel on juubilar õppetööd teinud väga laias diapaasoonis ning on näidanud üles suurt meisterlikkust. Oma heatahtlikkuse, sirgjoonelisuse ja nõudlikkusega isenda suhtes, oma printsipiaalsete järede kõikides situatsioonides augsaks on ta võtnud kõigi kolleegide siirama austuse ja täieliku usalduse. Ja lõpuks veel üks omapära — tema talupoegilikkus: igas olukorras tahab ta seista maa peal kahe jalaga. Siira heameelega näeb ta asjaolude paranemist ja valutab südant, kui läheb halvemini.“

Igasugustele palmidele ja rododendronidele eelistab ta kodukandi võsastikku.“

E. Etverk suhtus kõigisse võrdset. Tema arvates polnud huvitavaid ja ebahuvitavaid alaseid ja ameteid, sest püsi- ja visa tööga tuleb nii huvi kui armastus. Neid omadusi kasvas E. Etverk ka oma neljas lapses.

E. Etverk oli oma töökspidamistes, käitumisjoones ja tegemistes nii stabiilne, et teda võiks võrrelda graniidirahnaga. Tema panus eesti koolimatemaatikasse on sedavõrd märkimisväärne, et ta nimi jääb kindlalt püsima meie kooliajalukku.

ARNOLD VIHMAN

Jad. Perekonna seitsmest lapsest oli Arnold vanim. A. Vihman sai alghariduse Rakla külakoolis ja Simuna algkoolis, 1920. a. lõpetas Rakvere Reaalgümnaasiumi. Samal aastal jätkusid õpingud Tartu Ülikooli matemaatika-loodusteaduskonna matemaatikaosakonnas. Hariduse omandamine ei olnud kerge. Teenitud esialgu ülalpidamist erutundide andmisega, tuli tal 1922. a. õpingud katkestada. Töötamine matemaatikaõpetaja kohusetähtsena Väike-Maarja Ühisgümnaasiumis andis võimaluse katkenud õpinguid 1927. a. jätkata. 1930. a. lõpetas ta ülikooli cum laude. Peale lõpetamist töötas A. Vihman ühe aasta Paide Keskkoalis matemaatikaõpetajana. 1931—1934. a. õpetas ta Rakvere Keskkoalis, seal töötas ka tema abikaasa Eerika. 1935. a. järgnes töö Tallinna Tütarlaste Kommersikooli matemaatikaõpetajana, lühemat aega ka Tallinna koolide inspektorina ja matemaatikaõpetajana

Tallinna Arve- ja Plaanindustehnikumis. Paralleelselt sellega oli A. Vihman 1946. a. alates mõnda aega Vabariikliku Õpetajate Täiendusinstituudi matemaatika meetodik.

1947. a. loodi Tallinna Õpetajate Instituuti, kuhu ka A. Vihman tööle asus. Järgneva 26 aasta vältel oli A. Vihmani tegevus seotud matemaatikaõpetajate koolitamisega, esialgu nimetatud Instituudis, hiljem Tallinna Pedagoogilises Instituudis.

Kõrvuti pedagoogitööga on A. Vihman jätnud meie koolimatemaatikasse püsiva jälje kui matemaatikaõpikute, töövihikute, kontrolltööde kogumike, meetodiliste artiklite autor ja õppemetoodilise kirjanduse tõlkija. Ta nimi tuli matemaatikaõpiku kaanele esmakordselt 1936. a.

A. Vihmani põhimõtte matemaatika õpetamisel oli selgus, lihtsus, veevnus.

Eda Sakk

IVAR PETERSEN

Ivar Petersen sündis 26. juulil 1929. a. Tallinnas haritlaste perekonnas. Isa oli insener, ema õpetaja ja lütnud ühiskonnategelane. I. Peterseni õpimu on leidnud rahuldust Tallinna Õpetajate Seminaris Harjutuskoolis. Tallinna 2. Keskkoalis ja Tartu Riikliku Ülikooli matemaatikaosakonnas. Tallinna 2. Keskkoalist anti talle kaasa kuldmedal ning Tartus pidas ta koguni valjalikuse õppida liiks matemaatikale tõendavalt teoreetilist mehhaanikat ja astronoomiat. Juba üliõpilaseks, 1951. a. oli ta õppejõuks Tallinna Polütehnilises Instituudis matemaatikakateedris. Kandidaadi väitekirja teemal „Vahefatavate rühmade poole moodustatud rühmade konstruksioonist“ valmis prof. G. Kangro juhendamisel ning juba 1955. aastal toimusid kaitsmisel tunnustasid teda oponendid.

1960. a. avati ENSV Teaduste Akadeemia juures Küberneetika Instituut. Sinna siirdus tööle ka TPI dotsent Ivar Petersen. Esialgu vajati tema teadmisi, oskusi

ning vaimuerksust arvutuskeskuse juhatamisel, aastast 1969 aga juba Küberneetika Instituudi teadusdirektori ametikohal. 1984. a. alates on ta pühendunud osakaalu ja autoriteedi tõstmisele ENSV Teaduste Akadeemias, on juhatanud Küberneetika Instituudi matemaatikaosakonda.

Doktoriväitekirja „Mitme muutuja funktsiooni identifitseerimise probleemid“ kaitses ta juba 1970. a. Ivar Petersen on oma teadushuvide rahuldanud algebra ja arvutusmatemaatika, programmeerimise ja teadusliku küberneetika ning matemaatilise statistika keerukate probleemide uurimisel. Ta on hoogu andnud matemaatika rakendamisele mitmetes tööstusettevõtetes, propageerinud kaasaegse arvutustehnika kasutamist ja katsete planeerimise vajalikkust. Ta on toetanud koolimatemaatikuid, retsenseerides meie koolide vanemate klasside matemaatikaõpikuid ja võttes vastu TRO matemaatikaõpilaste õppekursioone, tutvustades neile Küberneetika Insti-

tuudi tööd ja uuritavaid probleeme. I. Petersen osales ka VII matemaatikaõpetajate päeval 1980. a. TPI aulas pidas ta efektaid teemal „Matemaatika — kaasaegne keel ja meetod“.

ÜLO LUMISTE

1953/54. ja 1956. aastal ja süvenes diferentsiaalgeomeetria probleemidesse nii hoolikalt, et 1958. a. pidi ta Moskvasse sõitma juba selleks, et kaitsa oma sellealast kandidaadiväitekirja.

Jätkuva huvi diferentsiaalgeomeetria vastu tõmbas ta sellealaste küsimuste süvenenud uurimisse ning järjelt uute probleemide lahendamisele kaasa ka noori. Tulemuseks oli esimeste tema juhendatud väitekirjade kaitsmine 1964. a. [R. Mullari, M. Rahula] ning ta enda doktoriväitekirja kaitsmine 1968. a. Kaasani Ülikoolis. Ka edaspidi on Ü. Lumiste enda ja mitmete tema õpilaste teadustöö olnud edukas. Teda on kutsutud esinema välismaa ülikoolidesse Saksa DVs, Poolas, Tšehhoslovakkias, Ungaris. Ta on tutvustanud oma teadustööd ka maailma suurimatele autoriteetidele Rahvusvahelisel Matemaatikute Kongressil 1966. a. Moskvas [seal oli ka I. Petersen], samuti 1980. a. Helsingis. Tema juhendamisel on valminud ja kaitsitud kokku 12 kandidaadiväitekirja. Ta on nüüd juba ise ostustajaks, kas üks või teine töö on doktorikraadi väärtiline: ta kuulub sellekohastesse nõukogudes ENSV TA Füüsika Instituudi ja Tbilisi Riikliku Ülikooli juures. Viimase kolme aasta jooksul on ta oponendina

„närvid krussi keeranud“ viiel doktorikraadi nõudlejal. On ju loomulik, et kõik geomeetriaalased seminarid ja konverentsid NSV Liidus toimuvad tema aktiivsel osalemisel. Ü. Lumiste autoriteeti vabariigil matemaatikute hulgas kinnitab see, et ta seisab Eesti Matemaatika Seltsi esimehe auväärse ametis ning et talle on omistatud teenelise teadlase nimetus (1982).

Ü. Lumiste pole aga kaotanud huvi ka koolimatemaatika vastu. Seda kinnitab tema nimi XII klassi matemaatikaõpiku tiitelil.

Prof. Ü. Lumiste on olnud mitmel korral osaline ka meie vabariigil matemaatikaõpetajate päeval. Ettekannetega esines ta 1974. a. ja 1985. a. vastavalt Viljandi 1. Keskkoalis ja Toila Keskkoalis teemal „Professor Jaan Depmani elust ja tegevusest“, 1977. a. Valga 1. Keskkoalis teemal „Professor Jaan Sarve elust ja tegevusest“, 1978. a. Vädra Keskkoalis [loeti ette] teemal „Geomeetria füüsikalise maailmapildi alusena“, 1982. a. Türi Keskkoalis teemal „Matemaatika Tartu Ülikoolis läbi aegade“, 1984. a. EKP Jõgeva Rajoonikomitees teemal „Geomeetria lõpuklassis: mida! kuidas!“, 1988. a. Valga 1. Keskkoalis teemal „Jaan Sarv ja Arnold Humal geomeetria aluste uurijatena“.

Ülo Lumiste [varem Lunden] sündis 30. juulil 1929. a. Väandras sidetöötaja perekonnas. Ta on koolitööd teinud Tallinnas, Paldas ja Väandras. 1947. a. lõpetas ta Väandra Keskkoali kuldmedaliga ja astus sama aasta sügisel Tartu Riikliku Ülikooli matemaatikaosakonda. Tema lemmikalaiks sai geomeetria. Juba V kursuse üliõpilaseks tuli tal hakata asendama vanaduspensionile siirdunud prof. Jaan Sarve. Läbinud edukalt õppejõu „esimesed triibulised“, siirdus ta ennast täiendama Moskva Riiklikku Ülikooli. Seal töötas ta

LEO VÕHANDU

Leo Võhandu on sündinud 28. [2.] septembril 1929. a. Tallinnas raudteelaste perekonnas. Ta on õppinud Vilustele, Roela, Elva ja Tartu koolides ja lõpetanud Tartu 6. [praeguse 5.] Keskkoali hõbemadaliaga 1947. a. Et ainsaks neljaga hinnatud õppeaineiks oli algebra, siis otsustaski ta õppida Tartu Riiklikus Ülikoolis matemaatikat. Oma õppejõududest meenutab L. Võhandu hea sõnaga oma eeskujusid akadeemik Harald Kerest, prof. Gunnar Kangrot ja dotsent Jakob Gabovitsit. Pärast ülikooli lõpetamist võeti ta Nõukogude armee ohvitseriks, ent vabastati sealt õnneks õige varsti. Ta asus tööle Tartu Riikliku Ülikooli geomeetrikateedrisse esialgu vanemõpetajana ja pärast kandidaadikraadi kinnitamist 1956. a. juba dotsendina. 1963. aastast töötas L. Võhandu samal aastal moodustatud arvutusmatemaatika kateedris.

Ülikoolis töötas ta välja arvutusmeetodite kursuse, oli esimesi, kes sõitis Tartust Moskvasse omandama teadmisi elektronarvutitest, juurutas edukalt matemaatilise statistika meetodeid bioloogias ja meditsiinis. Kui 1959. a. asutati ülikoolis biofüüsika laboratoorium, sai L. Võhandust ka selle asutuse juhataja.

1964/65. õppeaastal töötas ta Ameerika

Ohendriikides Chicagoo Ülikooli biomatematika komitees.

1966. aastal asus L. Võhandu tööle Tallinna Polütehnilises Instituudis arvutusmatemaatika kateedri juhatajana. Alates 1973. a. on ta samas infoteaduste kateedri dotsent ning 1987. a. professor.

Peale häälestuvate ja kiiresti juurutavate andmetöötlussüsteemide loomise ja teadushüpoteeside automaatgenerereerimise probleemide lahendamisele on L. Võhandu suurt tähelepanu osutanud ka arvutiõpetusele meie koolides. Ta on osalenud tollase Haridusministeeriumi komisjonis ja nüüd siis Hariduskomitee juures.

Ta on olnud suur teaduse populariseerija ning spordientusiast. Ajakirja „Horisont“ vahendusel õpetas ta teatavasti esimest avalikku formaalse haridussensueta programmeerimiskursust NSV Liidus. Lahendusi saatsid talle nii koduperenaised, farmitöötajad, loomaarstid, elektrikud kui ka VII—VIII klassi õpilased. Koolipoisina tuli L. Võhandu 1947. a. Eesti koolinoorote malešampioniks. Tudengipölv es organisatsioon oli ülikooli ja Tartu linna vahelisi malematšes sajal laual. Täismehena on L. Võhandu rohkem huvi tundnud bridži vastu. Ta toimetab praegu vastavat rubriiki „Spordilehes“ ning on ENSV Turniiribridži Liidu presidendiks.

Vaatamata tõsisajale, et uue õppeaasta algul keerab L. Võhandu oma elukalendaris ette 60. lehekülje, on ta oma püüdlustes uue ja parema poole erakordselt nakatav ja valmusest äratav ning seega eeskujuks paljudele endast nooremale.

Meie matemaatikaõpetajate päeval esines ta 1980. aastal TPI aulas teemal „Arvutustehnika ja kool“.